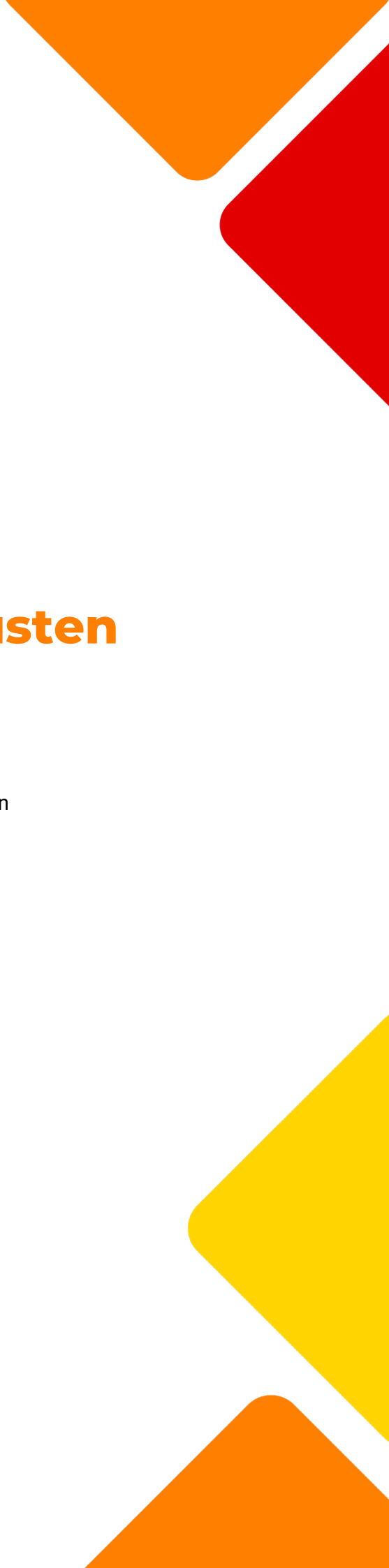

Saaristolain maaseutuvaikutusten arviointi

Loppuraportti 11.11.2025

Sari Rannanpää ja Benjamin Heikkinen

NORDEVAL

Sisällysluettelo

Saaristolain maaseutuvaikutusten arviointi.....	0
Sisällysluettelo	1
1. Johdanto	2
1.1. Maaseutuvaikutusten arvioinnin toteutus	2
2. Saaristolain luonnos.....	3
2.1. Keskeiset muutokset.....	5
3. Tunnistetut vaikutukset	6
3.1 Väestö.....	6
3.2 Demokratia, osallisuus ja kansalaistoiminta	7
3.3 Asuminen, palvelut ja liikkuminen	9
3.4 Ympäristö ja/tai maisema.....	12
3.5 Osaaminen ja työllistyminen.....	14
3.6 Talous (elinkeinot ja yrittäjyys)	15
3.7 Kansallinen huoltovarmuus	17
3.8 Ristikkäisvaikutukset.....	18
4. Yhteenveto	20
5. Keskustelu.....	21
6. Lähteet	22

1. Johdanto

Laki saariston kehityksen edistämisestä (1981/494) on annettu vuonna 1981, eikä sitä ole systemaattisesti päivitetty sen jälkeen. Saaristolakiin kohdistuu päivittämistarpeita niin lain rakenteeseen kuin sen sisältöön liittyen.

Petteri Orpon hallitusohjelmassa on kirjaus saaristolain päivittämisestä. Maa- ja metsätalousministeriössä laadittiin vuosina 2021–2023 arvio saaristolain päivittämistarpeista, jonka johtopäätökset toimivat kirjauksen taustalla. (Auri, Tantarimäki ja Saarela, 2023)

Saaristolain päivittämistä valmistelee työryhmä, jonka maa- ja metsätalousministeriö asetti vuosiksi 2024–2026. Käytännössä kyse on saaristolain uudistamisesta eli uuden saaristolain antamisesta. Osana saaristolain valmistelua on kuultu sidosryhmiä verkkokuulemisen (9 §), saaristoisille kunnille suunnatun webinaarin ja saaristoliikenteeseen liittyvien kuulemistilaisuuksien kautta. Lausuntokierros järjestetään alkuvuodesta 2026. ("Saaristolain uudistaminen", 2025)

Saaristolain päivittämisen yhteydessä toteutettiin koko lakiehdotuksen maaseutuvaikutusten arviointi, osallistaen saaristolaisten verkostoa (mm. saariston asukkaita, maakuntaliittojen ja Leader-ryhmien edustajia sekä tutkijoita) erilaisilta saaristoalueilta ympäri maan sekä saaristoasiain neuvottelukunnan (SANK) sihteeristöä. Maaseutuvaikutusten arviointiin käytettiin poikkihallinnollisen työryhmän vuonna 2022 laatimaa ohjeistusta 'Säädösehdotusten maaseutuvaikutusten arviointi: Maaseutuvaikutusten arviointiohje lainvalmistelijoille' (Husberg ym., 2022) sekä Maaseutuvaikutusten arvioinnin tarkastuslistaa (Maa- ja metsätalousministeriö, 2022).

Maaseutuvaikutusten arvioinnissa tarkasteltiin lakimuutoksen odotettuja vaikutuksia seuraavissa teemoissa:

- Väestö
- Asuminen, palvelut, liikkuminen
- Talous (elinkeinot ja yrittäjyys)
- Osaaminen ja työllistyminen
- Ympäristö ja/tai maisema
- Demokratia, osallisuus, kansalaistoiminta
- Kansallinen huoltovarmuus

1.1. Maaseutuvaikutusten arvioinnin toteutus

Saaristolain maaseutuvaikutuksen arviointi toteutettiin aikavälillä elokuu 2025 – lokakuu 2025. Arvioinnin toteutti NordEval Oy. Työ toteutettiin tilanteessa, jolloin saaristolain päivittämistä valmisteleva työryhmä oli pääosin laatinut valmiin esityksen, mutta se ei ollut käynyt poliittisessa käsittelyssä.

Arvioinnin aineisto koostui olemassa olevista dokumenteista (saaristolain luonnos sekä muut relevantit selvitykset ja raportit) sekä osallistavan työskentelyn (Howspace-keskustelu ja työpajat) kautta kerätystä tiedosta.

Työ alkoi dokumenttianalyysillä, jossa tarkasteltiin erityisesti saaristolain luonnosta ja sen perusteluja maaseutuvaikutusten arvioinnin tarkastuslistan kautta. Saaristolain luonnosta peilattiin saaristoa koskevaan tilasto- ja dokumenttiaineistoon.

Maaseutuvaikutusten arviointi toteutetaan Suomessa osallistavasti (Husberg ym., 2022). Mahdollisimman laajan osallistumisen takaamiseksi käytettiin Howspace-alustaa. Kutsua kommentoimaan saaristolain vaikutuksia jaettiin saaristolaisten verkoston (Finlands öar – Suomen saaret ry) kautta. Lisäksi saaristolaisten verkosto järjesti 29.9.2025 aamukahviwebinaarin, jossa esiteltiin saaristolain luonnosta sekä mahdollisuutta kommentoida saaristolain maaseutuvaikutuksia. Kaksikielinen Howspace -työtila oli avoinna kommenteille 22.9. – 2.10.2025 välisenä aikana. Työtilaan rekisteröityi 194 henkilöä, joista 70 jätti kommentteja saaristolain luonnoksesta. Lisäksi saaristolaisten verkosto kokosi kommentteja sähköpostilla, jotka verkoston edustaja kirjasi Howspace-tilaan.

Howspace-keskustelusta laadittiin yhteenveto, jota käytettiin osallistavien työpajojen keskustelujen taustamateriaalina. Läsnätyöpajoja järjestettiin kaksi (Mikkeli 3.10.2025 ja Turku 6.10.2025). Lisäksi Mikkelin työpajan kanssa samaan aikaan järjestettiin Teams-etätyöpaja, jossa oli erilliset ryhmät suomen- ja ruotsinkielisille osallistujille. Näissä työpajoissa käytettiin Howspace-alustaa keskustelun dokumentointiin. Työpajoihin osallistui yhteensä 54 henkilöä eri puolilta Suomea. Turun työpajaan osallistui 28 henkilöä, kun taas Mikkelin työpajaan 26, joista etäyhteydellä oli mukana 17 henkilöä.

Kerätty aineisto analysoitiin laadullisten menetelmien avulla. Arvioinnin päätelmät ja suositukset perustuvat koko kerättyyn ja analysoituun aineistoon.

2. Saaristolain luonnos

Syyskuun 2025 lopussa saaristolain luonnos sisälsi seuraavia aiheita:

Saariston määritelmä: Saaristo jaettaisiin ulko-, väli- ja sisäsaaristoon sekä saaristomaisiin manneralueisiin, joita esiintyy sekä meri- että järviolueilla. Saariston määritelmä perustuisi SYKEN vuonna 2021 laatimaan saaristoluokitukseen. ("Suomen saaristoalueet", 2022)

Saaristoinen kunta: Kuntien saaristoisuutta arvioitaisiin pisteytysjärjestelmällä, jossa otettaisiin huomioon vakituiset ja kausiasukkaat sekä kunnan saaristoisuus. Pisteytyksessä kuntien saaristoisuus (saaristoluokkien pinta-alat) huomioitaisiin samoilla painoarvoilla kuin saariston vakituiset asukkaat. Suurimmat kaupunkikeskustat (yli 15 000 asukkaan keskustaajamat) olisi rajattu pisteytyksen ulkopuolelle. Valtioneuvoston asetuksella määritettäisiin pisteytyksen perusteet ja pisteytyksen perusteella laaditut listat kunnista viideksi vuodeksi kerrallaan. Pisteytyksessä eniten painoarvoa annettaisiin ulkosaariston vakituisille asukkaille, sitten välisaariston asukkaille, sitten sisäsaariston asukkaille ja pienin painoarvo annettaisiin saaristomaisten manneralueiden asukkaille. Kausiasukkaiden osuus huomioitaisiin suhteessa koko kunnan väestöön.

Saaristoinen hyvinvointialue (uusi pykälä): Saaristoisuudesta johtuen saaristoisten hyvinvointialueiden toimintaedellytykset ja ominaispiirteet poikkeavat muista hyvinvointialueista. Hyvinvointialueiden saaristoisuutta arvioitaisiin pisteytysjärjestelmällä, jossa otettaisiin huomioon vakituiset ja kausiasukkaat sekä hyvinvointialueen saaristoisuus. Suurimmat kaupunkikeskustat (yli 15 000 asukkaan keskustaajamat) olisi rajattu pisteytyksen ulkopuolelle. Valtioneuvoston asetuksella määritettäisiin pisteytyksen perusteet ja pisteytyksen perusteella laaditut listat hyvinvointialueista viideksi vuodeksi kerrallaan.

Yhteysalusliikenteen palvelut: Valtion olisi turvattava vakituisen asumisen kannalta välttämättömät yhteysalusliikenteen palvelut (ml. raskaskuljetus) ulko- ja välisaaristoon. Yhteysalusreittien sekä liikennöintialueiden suunnittelussa olisi otettava huomioon vakituisen asumisen, saariston kausiasutuksen ja elinkeinotoiminnan tarpeet. Kunnat, hyvinvointialueet ja SANK osallistuisivat yhteysalusliikenteen järjestämisperusteiden laadintaan. Toimivaltainen viranomaisen yhteysalusliikenteen osalta olisi Lounais-Suomen elinvoimakeskus.

Maantielautoista- ja losseista säädetään liikennejärjestelmästä ja maanteistä annetussa laissa (503/2005) ja yksityislosseista säädetään yksityisteistä annetussa laissa (560/2018).

Yhteysalusliikenteen varautumisvelvoite (uusi pykälä): Kokonaisturvallisuuden ja saariston huoltovarmuuden näkökulmasta olisi tärkeää, että yhteysalusliikenteelle olisi oma varautumisvelvoite. Pykälän tavoitteena olisi varmistaa yhteysalusliikenteen toiminta myös häiriö- ja poikkeusoloissa. Yhteysalusliikenteen järjestäjän tulisi laatia varautumissuunnitelma.

Kuntien ja hyvinvointialueiden palvelut saaristossa: Pykälän tavoitteena on varmistaa, että kunnat ja hyvinvointialueet kiinnittäisivät erityistä huomiota palveluiden saatavuuteen saaristossa. Kuntien ja hyvinvointialueiden tulisi tarjoamiensa palveluiden osalta huolehtia siitä, että saariston vakituisilla asukkailla olisi käytettävissään palvelut saariston erityisolot huomioiden. Tämä ei kuitenkaan sulkisi pois, että kunnat ja hyvinvointialueet voisivat huomioida myös kausiasukkaat palveluiden järjestämisessä.

Saariston elinvoiman kehitys ja erityispiirteiden huomioiminen (uusi pykälä): Pykälä korvaisi nykyisen pykälän saaristoasioiden hoidosta kunnassa. Tavoitteena on, että päätöksentekijät kiinnittäisivät erityistä huomiota saariston elinvoiman kehitykseen ja erityispiirteisiin. Saaristoisten kuntien, saaristoisten hyvinvointialueiden ja valtion päätöksenteossa ja suunnittelussa tulisi ottaa huomioon saariston elinvoima ja erityispiirteet, esimerkiksi saaristovaikutusten arvioinneilla, kuulemisilla ja saaristo-ohjelmilla.

Saariston elinkeinotoiminnan edistäminen: Saariston elinkeinotoiminta otettaisiin huomioon muun lainsäädännön mukaisissa tukitoimissa. Saariston erityisolosuhteet, muun muassa haastavat liikenneolosuhteet, vaikeuttavat lähtökohtaisesti elinkeinon harjoittamista. Asiakasvirrat ovat myös muuta maata epäsäännöllisemmät ja sesonkilohteisemmat. Saaristo, etenkin ulko- ja välisaaristo, on siitä syystä erityisen huomion tarpeessa elinkeinotoiminnalle kohdistuvien tukien jaossa.

Saariston tilanne- ja kehityskuva (uusi pykälä): Pykälän tavoitteena olisi, että eduskunnalla olisi ajantasainen tilannekuva saariston olosuhteista, kehityksestä ja niihin vaikuttavista päätöksistä,

joka lisäisi eduskunnan saaristotietämystä. Valtioneuvosto raportoi eduskunnalle säännöllisesti saariston kehityksestä. Saariston kehityksen seuranta varten laadittaisiin keskeiset indikaattorit.

Avustus saariston luonnon, maiseman tai kulttuuriperinnön hoitoon: Saaristoille kunnille voitaisiin myöntää avustuksia saaristoluonnon, maiseman ja kulttuuriympäristön (ml. rakennukset ja rakennelmat) hoitoon. Elinvoimakeskukset myöntäisivät avustukset.

Saaristoasiain neuvottelukunta: Valtioneuvosto asettaisi saaristoasiain neuvottelukunnan (SANK). SANKin tehtävänä olisi saaristoasioiden seuraaminen ja niihin vaikuttaminen. Tavoitteena olisi vahvistaa SANKin roolia tiedonvälittäjänä saaristolaisten ja eduskunnan välillä, jotta saaristoasioita ymmärrettäisiin paremmin päätöksenteossa.

2.1. Keskeiset muutokset

Lakiehdotuksen keskeisimmät muutokset nykyiseen saaristolakiin verrattuna:

- Säädetäisiin uudet pykälät saaristoille hyvinvointialueille, saariston elinvoiman kehittämisen ja erityispiirteiden huomioimiselle, saariston tilanne- ja kehityskuvalle sekä yhteysalusliikenteen varautumisvelvollisuudelle
- Saariston määritelmä perustuisi SYKEN saaristoluokitukseen
- Jatkossa puhuttaisiin vain saaristoista kunnista (ei saaristokunnista ja saaristo-osakunnista)
- Saaristoisen kunnan ja hyvinvointialueen määritelmät perustuisivat saaristoluokitukseen ja yhteismitalliseen pisteytykseen. Kausiasukkaat huomioitaisiin pisteytyksessä.
- Kausiasukkaat ja elinkeinotoiminta huomioitaisiin myös yhteysalusliikenteen järjestämisessä.
- Varautumisvelvoite ulotettaisiin yhteysalusliikenteeseen.
- Ympäristöhoitoavustukset koskisivat jatkossa myös kulttuuriympäristöjä (ml. rakennukset ja rakennelmat)
- Saariston elinvoiman kehityksen ja erityispiirteiden huomioiminen suunnittelussa ja päätöksenteossa vahvistuisi useamman pykälän kautta
- Saariston tilanne- ja kehityskuvaa seurattaisiin säännöllisesti kansallisella tasolla

Osaa nykyisen saaristolain (494/1981 Laki saariston kehityksestä) pykälistä on ehdotettu poistettavaksi.

- Saaristokunnan taloudellinen asema- ja Saaristoalueiden hoito kunnissa -pykälät poistuisivat. Saaristoalueiden hoito -pykälä korvautuisi Saariston elinvoiman kehitys ja erityispiirteiden huomioiminen -pykälällä.
- Alueiden käytön suunnittelu -pykälä tulisi huomioiduksi YM:n alueidenkäyttölain uudistuksessa (Ympäristöministeriö, 2025a)
- Valtion työpaikkoja koskeva pykälä poistuisi, koska se huomioidaan muussa lainsäädännössä (Laki valtion palveluiden saatavuuden ja toimintojen sijoittamisen perusteista 728/2021). Saaristolakiin tulisi oma seurattava indikaattori työpaikoille (ml. valtion työpaikat).

3. Tunnistettut vaikutukset

Saaristolain luonnoksen maaseutuvaikutuksia on tunnistettu sekä työpöytätyön että osallistavan työskentelyn kautta. Tässä luvussa käydään läpi tunnistetut maaseutuvaikutukset teemoittain. Toiston välttämiseksi tekstissä käytetään sanaa 'vaikutus' kuvaamaan tunnistettuja maaseutuvaikutuksia. Lisäksi Suomen saaristoalueet ovat lähes kokonaan maaseutua. Kaupunki-maaseutu -luokituksella jaoteltuna saaristoalueista harvaan asuttua maaseutua on 70 %, ydinmaaseutua 10 % ja kaupungin läheistä maaseutua 16 %. Kaupunkisaaristoa on puolisen prosenttia kaikista saaristoista ja kaupungin kehysaluetta vajaat neljä prosenttia. (Rannanpää ym., 2024) Saaristolain luonnoksen mukaan tosin 15 000 asukkaan keskustajamat rajattaisiin pois saaristoisten kuntien ja hyvinvointialueiden määritelmästä. Lain kaikki muut pykälät koskettaisivat kaikkia saaristoalueita.

3.1 Väestö

Vuonna 2022 Suomen saaristoalueilla oli vakituisesti noin 328 000 asukasta. Saaristolaisista 75 % asui sisäsaaristossa, 23 % saaristomaisilla manneralueilla, 2 % välisaaristossa ja 0,4 % ulkosaaristossa. (Rannanpää ym., 2023)

Saaristoväestö on vähentynyt 19 % vuodesta 1980 ja ikärakenne on vanhentunut. Eläkeikäisen väestön määrä on kasvanut kaikilla Suomen saaristoalueilla. Vapaa-ajan asunnot ovat kuitenkin lisääntyneet 10 % vuosien 2005–2023 välillä. Vuonna 2023 saaristoalueilla oli noin 150 000 vapaa-ajan asuntoa (30 % koko maan vapaa-ajan asunnoista) ja arviolta 450 000 vapaa-ajan asukasta. Noin puolella saariston vapaa-ajan asukkaista (48 %) ei ole kiinteää tieyhteyttä tai saaristoliikennettä mantereelle, kun taas reilulla kolmanneksella (41 %) on kiinteä tieyhteys mantereelle. (Rannanpää ym., 2024)

Kausiasutus keskittyy erityisesti Etelä-Savoon, Pirkanmaalle ja Varsinais-Suomeen. Väkilukuun suhteutettuna kausiasutus on merkittävä Etelä-Savossa (34,8 %), Kainuussa (13,5 %) ja Lapissa (13,2 %). (Hirvonen ym., 2025) Kausiasutus aiheuttaa yli miljoonan euron vuosikustannukset neljällä hyvinvointialueella (Etelä-Savo, Keski-Suomi, Lappi, Pohjois-Savo). Asukaskohtaisesti kustannukset ovat suurimmat Etelä-Savossa (31,2 €/as.), Lapissa (12,1 €/as.), Kainuussa (10,5 €/as.) ja Etelä-Karjalassa (5,9 €/as.). (Hirvonen ym., 2025) Hyvinvointialueiden pelastustoimen asukaskohtaiset kustannukset olivat keskimäärin 97 euroa vuonna 2023. (Sisäministeriö, 2024)

Saaristolain oletetut vaikutukset väestöön

Saaristolain oletettujen vaikutusten mukaan yhteysalusliikenteen palvelut voivat vähentää poismuuttoa saarilta, joilla yhteysalusliikenne on turvattu. Muiden saaristoalueiden tilanne ei kuitenkaan välttämättä parane. Kuntien ja hyvinvointialueiden palveluiden saatavuudella arvioidaan olevan merkittävä positiivinen vaikutus väestörakenteen heikentymisen hidastumiseen ja positiivinen vaikutus elämänlaadun parantumiseen.

Saariston elinkeinotoiminnan huomioiminen voi tukea palveluiden turvaamista tai ainakin hidastaa niiden heikkenemistä. Näiden vaikutusten merkitys on arvioitu olevan neutraali tai positiivinen.

Taulukko 1 Saaristolain oletetut vaikutukset väestöön

Pykälä(t)	Oletettu vaikutus	Vaikutuksen merkitys
Yhteysalusliikenteen palvelut	Voi vähentää poismuuttoa saarilta, joille yhteysalusliikenne on turvattu	++
	Muilla saaristoalueilla tilanne ei ainakaan parane nykyisestä	0/-
	Voi hidastaa väestörakenteen heikentymistä	0/-
	Voi parantaa elämänlaatua	+
Kuntien ja hyvinvointialueiden palvelut saaristossa	Voi hidastaa väestörakenteen heikentymistä	0/-
	Voi parantaa elämänlaatua	+
Saariston elinkeinotoiminnan edistäminen	Voi turvata saariston palveluita tai ainakin hidastaa niiden heikentymistä	0/+

Saariston kausiasukkaiden huomioiminen saaristoisen kunnan ja hyvinvointialueen määritelmässä ja välillisesti rahoituksessa voi myös lisätä saariston houkuttelevuutta pysyvänä asuinpaikkana, ylläpitää tai parantaa kuntien ja hyvinvointialueiden palveluja sekä yhteysalusliikenteen toimivuutta. Näiden vaikutusten merkitys on arvioitu olevan neutraali tai positiivinen.

3.2 Demokratia, osallisuus ja kansalaistoiminta

Saaristoalueiden kehittämisessä keskeinen rooli on kunnilla ja kaupungeilla, joita tukevat Leader-ryhmät, maakuntaliitot sekä erilaiset rahoitusohjelmat. Kehittämisen ytimessä ovat kuitenkin paikalliset yhdistykset, yhteisöt ja yritykset.

Useimmat saaristoiset kunnat sisällyttävät saariston kehittämisen kuntastrategiaansa tai erillisiin ohjelmiin, joissa painotetaan liikenneyhteyksiä, saavutettavuutta, palveluita, elinkeinoja, matkailua, energiaa ja ympäristönsuojelua. Joissakin kunnissa, kuten Kustavissa ja Hailuodossa, koko kuntastrategia toimii saariston kehittämisstrategiana. Muutamissa kunnissa saaristoisuus näkyy myös hallinnossa: saaristolautakuntia on muun muassa Paraisilla, Naantalissa, Kemiönsaarella, Sipoossa, Taipalsaarella ja Kotkassa. Niiden tehtävät vaihtelevat valmistelusta ja seurantaan, ja Paraisilla lautakunta osallistuu myös suunnitteluun ja hankkeiden tunnistamiseen. (Rannanpää ym., 2024)

Saaristoasiain neuvottelukunnalla (SANK) on tärkeä rooli saariston kehittäjänä. SANK on valtioneuvoston pysyvä, saaristolakiin (494/1981) ja asetukseen perustuva elin, joka vastaa saaristoasioiden valtakunnallisesta koordinoinnista ja seurannasta. Se edistää saaristoalueiden kehittämistä yhteistyössä maakuntien, kuntien, viranomaisen ja järjestöjen kanssa. SANKin tehtäviin kuuluu saaristolain toteutumisen seuranta, saaristo-olojen tarkkailu ja tietojen hankinta, yhteistyö eri toimijoiden kanssa sekä saaristo-ohjelman valmistelu ja lausuntojen antaminen. Lisäksi SANK toteuttaa vuosittain saariston kehittämiseen ja tietopohjan kasvattamiseen liittyviä hankkeita. ("Saaristoasiain neuvottelukunta", 2025)

Saaristolain oletetut vaikutukset demokratiaan, osallisuuteen ja kansalaistoimintaan

Saaristolain arvioidaan vahvistavan demokratiaa, osallisuutta ja kansalaistoimintaa saaristoalueilla monin tavoin. Saaristoasiain neuvottelukunta (SANK) tukee saariston asioiden näkyvyyttä ja kuuluvuutta valtakunnallisessa päätöksenteossa. Eduskunnalle annettava saaristoalueiden tilanne- ja kehityskuva parantaa saaristoasioiden näkyvyyttä sekä tarjoaa päätöksenteon tueksi ajantasaista tietoa. Saariston elinvoiman kehitys ja erityispiirteiden huomioiminen voi lisätä asukkaiden ja paikallisten toimijoiden osallistumismahdollisuuksia, velvoittaa kuntia suunnitelmalliseen kehittämiseen ja lisää avoimuutta kunnallisissa prosesseissa. Näillä arvioidaan olevan merkittävä positiivinen vaikutus. Lisäksi avustus saariston luonnon, maiseman tai kulttuuriympäristön hoitoon tukee paikallisten kokoontumistilojen kunnostusta, edistäen yhdistystoimintaa ja vahvistaen sosiaalista pääomaa. Kausiasukkaiden huomioiminen vahvistaa heidän asemaansa saaristoissa kunnissa, millä arvioidaan myös olevan positiivinen vaikutus osallisuuteen.

Taulukko 2 Saaristolain oletetut vaikutukset demokratiaan, osallisuuteen ja kansalaistoimintaan

Pykälä(t)	Oletettu vaikutus	Vaikutuksen merkitys
Saaristoasiain neuvottelukunta	Tuo saariston äänen päätöksentekoon	+
Saariston tilanne- ja kehityskuva	Tuottaa selkeää seurantatietoa saaristosta	++
	Voi edistää saaristoasioiden näkyvyyttä ja ymmärrystä päätöksentekijöille	++
Saariston elinvoiman kehitys ja erityispiirteiden huomioiminen	Voi edistää saariston asukkaiden ja toimijoiden osallistumista saariston kehittämiseen liittyviin asioihin	++
	Velvoittaa kuntia systemaattiseen saariston kehittämiseen	+
	Voi lisätä avoimuutta kunnan saariston kehittämiseen liittyvissä toiminnoissa	+
Avustus saariston luonnon, maiseman tai kulttuuriperinnön hoitoon	Tukee paikallisten kokoontumistilojen yms. korjausta ja siten edistää paikallisyhdistysten toimintaedellytyksiä ja vahvistaa sosiaalista pääomaa	+

--	--	--

Työpajoissa nostettiin esiin myös se, että kausiasukkaiden huomiointi saaristolaissa voi välillisesti vahvistaa kausiasukkaiden merkitystä saaristoissa kunnissa.

3.3 Asuminen, palvelut ja liikkuminen

Suurin osa saaristoalueiden kouluista sijaitsee sisäsaaristossa ja saaristomaisilla manneralueilla. Ulkosaaristossa on vain kolme koulua. Saaristoalueiden koulut keskittyvät runsassaaristoihin maakuntiin. (Rannanpää ym., 2023)

Palvelujen saavutettavuus saaristossa vaihtelee alueittain. Vuonna 2023 saaristoalueilla (pl. 15 000 asukkaan keskustaajamat) oli 85 taajamaa ja kylää, joissa oli saatavilla asiointipalveluja kuten kauppoja, terveyspalveluja, apteekkeja, postitoimistoja, pankkeja ja kirjastoja. Lähimmät päivittäistavarakaupat löytyvät useimmiten saariston sisältä, mutta erityisesti terveyspalvelujen osalta saaristolaiset joutuvat usein matkustamaan kauemmas. (Rannanpää ym., 2024)

Vuonna 2023 saaristossa oli 21 yhteysalusta ja 15 reittiä Varsinais-Suomessa, Uudellamaalla ja Kymenlaaksossa. (Rannanpää ym., 2023). Vakituisten asukkaiden osuus on vähentynyt, kun taas kausiasukkaiden ja matkailijoiden osuus on kasvanut. Yhteysalusliikenne on tärkeää, sillä lähes puolet saariston työllisistä työskentelee oman asuinkuntansa ulkopuolella. Lisäksi liikenne tukee etätöitä ja paikallista yrittäjyyttä heikoimpien liikenneyhteyksien saarilla. (Maa- ja metsätalousministeriö, 2024)

Saariston yhteysalusliikenne tukee elinvoimaa ja elinkeinoja, mutta reitit eroavat matkustajamäärien, kuljetustarpeiden ja palveluiden suhteen. Vuonna 2023 yhteysaluksilla kulki 261 000 matkustajaa; suosituimmat reitit olivat Utö, Kotka-Pyhtää ja Parainen, vähiten matkustajia kulki Korppoossa ja Nauvon eteläisillä reiteillä. (Rannanpää ym., 2024) Julkinen yhteysalusliikenne palvelee erityisesti ulkosaariston saavutettavuutta ja luo mahdollisuudet asumiseen ja yrittämiseen. Saariston yhteysalusliikenteen käyttäjät toivovat nykyisen kaltaista, maksutonta ja joustavaa liikennettä, johon sisältyy henkilöiden, tavaroiden ja raskaan rahdin kuljetus sekä tarkoituksenmukainen kalusto ympäristö- ja turvallisuuskulmat huomioiden. (Maa- ja metsätalousministeriö, 2021) Reitit palvelevat niin vakituista asutusta, kausiasutusta kuin matkailuakin. Vakituista asutusta palvelevilla reiteillä on säännöllistä työ-, asiointi- ja koululiikennettä sekä elinkeinoliikennettä, kausiasutuksen reiteillä liikenne lisääntyy kesäkaudella ja matkailuliikenne keskittyy kohteisiin, joissa on mökkejä tai majoituspalveluita. (Utriainen ym., 2024)

Saaristolain oletetut vaikutukset asumiseen, palveluihin ja liikkumiseen

Saaristolain arvioidaan vahvistavan asumista, palveluiden saatavuutta ja liikkumista saaristoalueilla useilla tavoilla, ja vaikutusten arvio on pääosin positiivinen. Työpajakeskusteluissa kuitenkin korostui kuntien ja hyvinvointialueiden liikkumavara palveluiden saatavuudessa. Näin ollen saaristolain vaikutusten suunta ja suuruus ovat osittain epävarmoja, koska vaikutukset riippuvat toimeenpanosta.

Yhteysalusliikenteen toimivuuden oletetaan mahdollistavan pysyvän asumisen, houkuttelevan uusia asukkaita ja ylläpitävän palveluiden saavutettavuutta. Lisäksi yhteysalusliikenteen raskaskuljetukset tulevat saariston elinkeinoja ja asumista. Yhteysalusliikenteen osalta vaikutuksen arvioidaan olevan positiivinen tai neutraali, kun taas maantielossien ja -lauttojen sekä yksityistielossien ja -lauttojen takana olevien saarien asema ei uuden saaristolain myötä muutu, koska näistä säädetään muussa lainsäädännössä. Yhteysalusliikenteen varautumisvelvollisuuden oletetaan parantavan liikenteen häiriönsietokykyä, mutta voi johtaa konservatiivisempaan liikennöintiin eli harvempiin vuoroväleihin. Työpajoissa nousi esiin, että näiden vaikutusten suuruus ja suunta riippuvat varautumisvelvollisuuden laajuudesta sekä toimeenpanon yksityiskohdista.

Palveluiden saatavuuden arvioidaan tukevan pysyvää asumista, ylläpitävän kuntien ja hyvinvointialueiden peruspalveluja (varhaiskasvatus, opetus, sote-palvelut, pelastustoimi). Lisäksi työpajoissa nähtiin palveluiden saatavuuteen liittyvän pykälän vahvistavan saaristolaisille oikeutta vaatia erityisolosuhteiden huomioimista. Pykälä myös kannustaa kehittämään uusia palvelumalleja, kuten liikkuvia palveluita tai digitaalisia etäpisteitä. Työpajoissa keskusteltiin runsaasti siitä, kuinka palveluiden saatavuus kuitenkin riippuu kuntien ja hyvinvointialueiden valinnoista ja kiinnostuksesta ylläpitää tai parantaa palveluita saaristossa tai saaristolaisille.

Saariston elinvoiman kehityksen ja erityspiirteiden huomioimisen sekä elinkeinotoiminnan tukemisen nähdään puolestaan vahvistavan erityisesti yksityisten palveluiden saatavuutta. Kausiasukkaiden huomioiminen saaristoisen hyvinvointialueen määritelmässä sen sijaan oletettavasti ylläpitää palveluita, ehkäisee kapasiteettiongelmia ja voi parantaa saariston varautumista ja kriisinkestävyyttä.

Saaristoluokituksen käyttäminen saaristoalueiden määrittelyyn voi tuoda arvokasta tietoa saaristoalueiden erityisolosuhteista ja tukea palvelujen suunnittelua sekä tukien kohdentamista, vaikka saaristolailla ei olekaan vaikutusta saaristoluokituksen käyttöön lain ulkopuolella. Lisäksi se vähentää harkinnanvaraisuutta ja lisää pitkäjänteisyyttä saaristopolitiikassa, sillä yhtenäiset kriteerit tuovat tasapuolisuutta kuntien ja alueiden kohteluun, koska luonnonmaantieteelliset ominaisuudet ja muut kunnan saaristoisuuteen vaikuttavat tekijät muuttuvat hitaasti.

Taulukko 3 Saaristolain oletetut vaikutukset asumiseen, palveluihin ja liikkumiseen

Pykälä(t)	Oletettu vaikutus	Vaikutuksen merkitys
Yhteysalusliikenteen palvelut	Mahdollistaa pysyvän asumisen ja voi houkutella uusia asukkaita Säilyttää tai parantaa palveluiden saavutettavuutta ja arjen sujuvuutta Yhteysalusliikenteen raskaskuljetukset tukevat saariston elinkeinoja ja asumista Säilyttää nykyisen tilanteen, eli maantielautoista- ja losseista säädetään maantielaissa ja yksityistielautoista- ja losseista säädetään yksityistielaissa	++ 0/+ + 0
Yhteysalusliikenteen varautumisvelvollisuus	Parantaa häiriönsietoa, koska poikkeavat olosuhteet eivät pysäyttäisi liikennettä yhtä helposti Voi johtaa konservatiivisempaan liikennöintiin	++ -
Kuntien ja hyvinvointialueiden palvelut saaristossa	Mahdollistaa pysyvän asumisen ja voi houkutella uusia asukkaita Ylläpitää kuntien ja hyvinvointialueiden palveluja (varhaiskasvatus, opetus, sote-palvelut sekä pelastustoimi) saaristossa / saaristolaisille Tukee saaristolaisten yhdenvertaista oikeutta kunnan ja hyvinvointialueen palveluihin Antaa saariston asukkaille vahvemman oikeudellisen perustan vaatia, että heidän erityisolosuhteensa huomioidaan palveluita suunniteltaessa Kannustaa kuntia ja hyvinvointialueita kehittämään uusia, saaristoon sopivia palvelumalleja, kuten liikkuvia palveluita tai digitaalisia etäpisteitä Saariston kausiasukkaiden huomiointi saaristoisen kunnan ja hyvinvointialueen määritelmässä voi ehkäistä kausittaisia kapasiteettiongelmia. Lisäksi se voi ylläpitää tai parantaa kuntien ja hyvinvointialueiden palveluita.	+ 0/+ + + + +

Saariston elinvoiman kehitys ja erityispiirteiden huomioiminen	Voivat tukea yksityisten palveluiden saatavuutta	+
Saariston elinkeinotoiminnan edistäminen		
Saaristoinen hyvinvointialue	Hyvinvointialueiden saaristostatus voi parantaa varautumista ja kriisinkestävyyttä, jos resurssit on mitoitettu saariston erityistarpeita vastaaviksi	0/+
Saariston käsite	Saaristoisuus ulottuu lainsäädännöllisesti laajemmin maan eri osiin ja saaristoksi määritelty alue kasvaa, samoin kuten saaristoväestö.	+/-
	Vähentää harkinnanvaraisuutta ja lisää tietoon perustuvaa päätöksentekoa sekä pitkäjänteisyyttä saaristopolitiikassa	++
	Antaa arvokasta tietoa saaristoalueiden erityisolosuhteista	+
	Voi tukea palvelujen suunnittelua	+

3.4 Ympäristö ja/tai maisema

Suomen saaristoalueilla on runsaasti arvokkaita luonto- ja kulttuuriperintökohteita, kuten kansallispuistoja, maailmanperintökohteita, biosfäärialueita ja Geopark-alueita, jotka tukevat luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä, kulttuuriperinnön vaalimista ja kestävästä kehitystä. (Rannanpää ym., 2024)

Saaristossa on noin 420 000 hehtaaria valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita, joista suurin osa sijaitsee ulko- ja sisäsaaristossa, erityisesti Varsinais-Suomessa, Pohjois-Pohjanmaalla ja Pohjanmaalla. Lisäksi saaristossa on 313 laeilla suojattua rakennusta sekä 121 muuta suojeltua kohdetta, muun muassa viisi kartanoa. (Rannanpää ym., 2023)

Ympäristöministeriö rahoittaa harkinnanvaraisten valtionavustusten kautta saariston ympäristönhoitoa. Tukea haetaan ELY-keskuksista (vuodesta 2026 lähtien Elinvoimakkeuksista). Avustusta voivat hakea saariston asukkaat, paikalliset luonnonsuojelu- ja ympäristöjärjestöt sekä erilaiset yhdistykset ja säätiöt, jotka edistävät saariston luonnonsuojelua tai ympäristöhoitoa. Tukea myönnetään sekä luonnon että ihmisen muovaaman saaristokulttuurin suojelemiseksi ja parantamiseksi. Avustusta voi saada esimerkiksi saariston niittyjen ja perinnemaisemien hoitoon ja saaristolunnon suojeluun sekä linnusto- ja luontoselvitysten tekemiseen. Lisäksi avustusta voi saada myös sellaisiin toimiin, joilla säilytetään tai parannetaan saariston maisemakuvaa tai

kunnostetaan saaristolaiselämän ylläpitoon kuuluvia perinnerakennuksia ja -rakennelmia, kuten venevajoja ja aittoja. ("Avustus saariston ympäristönhoitoon", 2025)

Saariston ympäristönhoitoavustuksen kokonaisrahoitus on laskenut viime vuosina. Siinä missä vuonna 2022 se oli 200 000 euroa vuodessa (Ympäristöministeriö, 2022), vuonna 2023 se oli 190 000 euroa (Ympäristöministeriö, 2023) ja vuosina 2024 ja 2025 yhteensä 120 000 euroa vuodessa. (Ympäristöministeriö, 2024) (Ympäristöministeriö, 2025b)

Saaristolain oletetut vaikutukset luontoon ja/tai ympäristöön

Saariston ympäristönhoitoavustuksen säilyttämisen ja sen käytön laajentaminen saariston kulttuuriympäristön hoitoon oletetaan vaikuttavan positiivisesti maaseutualueisiin. Vaikutuksina nähdään mm. luonnon, kulttuuriympäristön, rakennusten ylläpidon ja saariston erityispiirteiden tukemisen sekä biodiversiteetin tukemisen. Avustus saariston luonnon, maiseman tai kulttuuriperinnön hoitoon voi myös tukea historiallisesti merkittävien rakennusten ja luontokohteiden turvaamista, mikä puolestaan tukee matkailua ja alueen elinvoimaa. Avustus myös ylläpitää saariston kylämaisemaa, parantaa viihtyisyyttä ja vetovoimaa sekä kannustaa perinnemaiseman säilyttämiseen esimerkiksi laiduntamisen avulla. Lisäksi yhteysalusliikenteen palvelut sekä kuntien ja hyvinvointialueiden palveluiden saatavuus tukevat saariston kylien asuttuna pitämistä ja kylämaiseman säilymistä. Toimiva yhteysalusliikenne myös vähentää yksityisveneilyä saaristoon, mikä vähentää saaristoliikenteen päästöjä.

Taulukko 4 Saaristolain oletetut vaikutukset luontoon ja/tai ympäristöön

Pykälä(t)	Oletettu vaikutus	Vaikutuksen merkitys
Avustus saariston luonnon, maiseman tai kulttuuriperinnön hoitoon	Tukee luonnon, kulttuuriympäristön ja rakennusten ylläpitoa sekä saariston erityispiirteitä	+
	Tukee saariston biodiversiteettiä	+
	Suojaa historiallisesti tärkeitä rakennuksia ja luontokohteita ja siten tukee matkailua ja elinvoimaa	+
	Tukee saariston kylämaiseman säilyttämistä, viihtyisyyttä ja vetovoimaa	+
	Kannustaa saariston perinnemaiseman säilyttämiseen laiduntamisen kautta	+
Yhteysalusliikenteen palvelut	Edistää saariston kylien asuttuna pitämistä ja siten kylämaisemaa	+
Kuntien ja hyvinvointialueiden palvelut saaristossa		

Yhteysalusliikenteen palvelut	Vähentää yksityisveneilyä saaristoon, mikä vähentää saaristoliikenteen päästöjä	+
-------------------------------	---	---

3.5 Osaaminen ja työllistyminen

Vuonna 2019 Suomen saaristoalueilla oli noin 137 400 työntekijää, mikä on neljä prosenttia enemmän kuin vuonna 2010. Kasvu selittyy erityisesti sisäsaariston työntekijämäärän nousulla. Siinä missä vuonna 2010 sisäsaaristossa oli reilut 92 000 työntekijää, vuonna 2019 heitä oli noin 103 000. Sen sijaan väli- ja ulkosaaristossa työntekijöiden määrä on laskenut. (Rannanpää ym., 2023)

Suomen saaristoalueilla sijaitsevien työpaikkojen määrä on laskussa. Vuonna 2010 Suomen saaristoalueilla sijaitsi reilut 90 000 työpaikkaa, mutta vuoteen 2019 mennessä tämä määrä oli laskenut noin 7 prosenttia eli noin 85 000 työpaikkaan. Työpaikkojen määrän muutokset ovat olleet erilaisia eri saaristoalueilla. Työpaikkojen määrä on laskenut erityisesti sisäsaaristossa, missä sijaitsee valtaosa saaristoalueilla sijaitsevista työpaikoista. (Rannanpää ym., 2023)

Saaristolain oletetut vaikutukset osaamiseen ja työllistymiseen

Saaristolailla oletetaan olevan positiivisia vaikutuksia osaamiseen ja työllistymiseen. Yhteysalusliikenteen palvelut ja varautumisvelvollisuus voivat parantaa mahdollisuuksia osallistua lähikoulutukseen, lisätä työssäkäynnin ja yrittäjyyden mahdollisuuksia sekä tukea monipaikkaisen työn lisääntymistä. Vaikutuksen oletetaan olevan vahvasti positiivinen. Saariston elinkeinotoiminnan ja erityispiirteiden huomiointi sen sijaan voi lisätä epäsuorasti työllisyyttä alueilla. Ajatuksena on, että jos saariston kehittämiseen panostetaan enemmän ja saariston yritykset voivat esimerkiksi saada korotettua yritystukea, saariston yritykset voivat kasvaa ja työllistää enemmän ihmisiä. Lisäksi avustus saariston luonnon, maiseman ja kulttuuriperinnön hoitoon voi edistää kestävästä maataloutta perinnemaisemaa hoitamalla sekä rakennusperinteeseen liittyvän tietotaidon säilyttämistä. Vaikka saariston luonnon, maiseman ja kulttuuriperinnön hoitoavustuksen tuensaajina voivat olla saariston asukkaat, paikalliset luonnonsuojelu- ja ympäristöjärjestöt sekä erilaiset yhdistykset ja säätiöt, jotka edistävät saariston luonnonsuojelua tai ympäristöhoitoa, voi avustus myös välillisesti edistää paikallista yrittäjyyttä saaristossa (esimerkiksi korjausrakentamisen ammattilaisia).

Taulukko 5 Saaristolain oletetut vaikutukset osaamiseen ja työllistymiseen

Pykälä(t)	Oletettu vaikutus	Vaikutuksen merkitys
Yhteysalusliikenteen palvelut	Voi parantaa mahdollisuuksia osallistua lähikoulutukseen	++
Yhteysalusliikenteen varautumisvelvollisuus	Voi lisätä työssäkäynnin ja yritystoiminnan mahdollisuuksia saaristossa	++
	Voi tukea monipaikkaisen työn lisääntymistä	++

Saariston elinkeinotoiminnan edistäminen	Tukevat epäsuorasti työllisyyttä saaristoalueilla	(+)
Saariston elinvoiman kehitys ja erityispiirteiden huomioiminen		
Avustus saariston luonnon, maiseman tai kulttuuriperinnön hoitoon	Voi tukea kestäväää maataloutta saaristossa hoitamalla perinnemaisemaa laiduntamalla Voi välillisesti tukea saariston rakennusperinteeseen liittyvän tietotaidon säilyttämistä Voi välillisesti edistää paikallista yrittäjyyttä	+ + +

3.6 Talous (elinkeinot ja yrittäjyys)

Teollisuus on suurten yksiköidensä vuoksi saaristoalueiden suurin työllistäjä. Saariston työpaikkojen määrä on laskenut viimeisten parin vuosikymmenen aikana. Suurin lasku on tapahtunut alkutuotannossa, kun taas teollisuuden, rakentamisen ja palvelualojen työpaikkojen määrä on pysynyt melko vakaana. Vuonna 2022 saaristoalueiden työpaikoista 10 % oli alkutuotannossa, 37 % jalostuksessa ja 53 % palvelualoilla. Teollisuus oli suurin työllistäjä, tarjoten noin 9 100 työpaikkaa eli 23 % kaikista saariston työpaikoista. Rakentaminen muodosti 8 % ja energia-, vesi- ja jätehuolto 6 %. Palvelualoista eniten työllistivät terveys- ja sosiaalipalvelut (14 % työpaikoista). Muita merkittäviä aloja olivat kuljetus ja varastointi, kauppa sekä koulutus. (Rannanpää ym., 2024)

Yrittäjyydestä ei ole saatavilla olevaa tietoa saaristoluokituksella vaan tarkin tieto löytyy kuntatasolla.

Saaristolain oletetut vaikutukset talouteen (elinkeinot ja yrittäjyys)

Saaristolailla arvioidaan olevan positiivinen vaikutus saaristoalueiden elinkeinojen ja yrittäjyyden edistämiseen. Yhteysalusliikenteen palvelut ja varautumisvelvoite voivat vahvistaa saariston elinkeinoja, kuten matkailua, hoiva-alaa ja maataloutta, sekä tukevat uudenlaista ja sesonkiluonteista yrittäjyyttä. Vaikutus on kokonaisuudessaan positiivinen.

Myös saariston elinvoiman kehityksen ja erityispiirteiden sekä elinkeinotoiminnan huomiointi parantavat yritysten toimintaedellytyksiä ja kehitysmahdollisuuksia, mahdollistaen elinkeinoelämän monipuolistumisen saaristoalueilla. Tämäkin vaikutus on selvästi myönteinen.

Työpajoissa nostettiin myös esiin saaristaisen kunnan määritelmän muutoksen vaikutukset. Positiivisena pidettiin sitä, että jatkossa kuntien jaottelu perustuu läpinäkyvään kriteeristöön, jossa

on huomioitu sekä saaristoluokitus, pysyvä väestö sekä kausiasutus. Koska kuntien saama saaristolisa eli peruspalvelujen valtionosuuksien saaristaisuudesta aiheutuvien kustannus perustuisi jatkossa saaristaisuuspisteisiin, saaristolisan määrä voi muuttua osalle nykyisistä saaristokunnista tai -osakunnista. Toki on huomioitava, että saaristolisa on pieni osa valtionosuuksien kokonaisuutta, joten yksittäisen kunnan osalta kokonaisuus ratkaisee.

Lisäksi saariston määrittäminen saaristoluokituksen kautta voi tukea tukien ja kehittämistoimien kohdentamista entistä täsmällisemmin niille alueille, joilla saariston erityishaasteet ovat suurimmat.

Taulukko 6 Saaristolain oletetut vaikutukset talouteen (elinkeinot ja yrittäjyys)

Pykälä(t)	Oletettu vaikutus	Vaikutuksen merkitys
Yhteysalusliikenteen palvelut	Tukee elinkeinoja (mm. matkailu, hoiva, maatalous) ja yrittäjyyttä	+
Yhteysalusliikenteen varautumisvelvoite		+
Saariston elinvoiman kehitys ja erityispiirteiden huomioiminen	Voi tukea yritysten toiminnan edellytyksiä ja kehittymismahdollisuuksia	+
Saariston elinkeinotoiminnan edistäminen	Voi tukea uudenlaista yrittäjyyttä ja sesonkiluonteisia elinkeinoja	+
Saariston käsite	Saariston määrittäminen saaristoluokituksen kautta voi mahdollistaa tukien ja kehittämistoimien täsmällisemmän täsmällisemmän kohdentamisen niille alueille, joilla saariston erityishaasteet ovat suurimmat	+
	Saaristoisen kunnan määritelmän perustuminen saaristoluokitukseen ja pisteytykseen voi parantaa määritelmän ja pisteytyksen läpinäkyvyyttä, tasapuolisuutta ja ennakoitavuutta	+
	Saaristolisan määrä voi muuttua joillekin nykyisille saaristokunnille tai -osakunnille	+/-

3.7 Kansallinen huoltovarmuus

Huoltovarmuus tarkoittaa varautumista mahdollisiin kriiseihin ja häiriötilanteisiin sekä jatkuvuudenhallintaa turvaamalla elintärkeät toiminnot, jotta yhteiskunta ja elinkeinoelämä toimivat ja ihmiset voivat turvallisesti elää arkeaan. Suomessa huoltovarmuutta varmistetaan yhteistyössä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin kanssa. Huoltovarmuuteen sisältyy myös kotitalouksien valmiudet toimia omatoimisesti häiriötilanteissa sekä kyky varautua niihin. (Huoltovarmuuskeskus, 2025)

Saaristolain oletetut vaikutukset kansalliseen huoltovarmuuteen

Saaristolailla voi olla merkittäviä vaikutuksia saariston palvelujen ja saavutettavuuden turvaamiseen. Yhteysalusliikenteen varautumisvelvoite voi vahvistaa saaristoliikenteen toimintavarmuutta myös poikkeusoloissa. Näin päivittäistavaroiden, lääkkeiden, ruoan,

polttoaineiden ja pelastushenkilöstön pääsyn saaristoalueille voidaan taata kaikissa olosuhteissa. Tämän pykälän vaikutuksen oletetaan olevan erittäin positiivinen, sillä se tukee saariston huoltovarmuutta ja turvallisuutta.

Lisäksi saariston palveluiden turvaamista koskeva pykälä voi edistää sosiaali-, terveys- ja turvallisuuspalveluiden saatavuutta saaristoalueilla. Vaikutus on neutraali tai lievästi positiivinen, sillä se auttaa säilyttämään välttämättömät peruspalvelut, mutta vaikutusten laajuus riippuu käytännön toteutuksesta. Työpajakeskusteluissa korostui kuntien ja hyvinvointialueiden liikkumavara palveluiden järjestämisessä. Näin ollen saaristolain vaikutusten suunta ja suuruus ovat osittain epävarmoja, koska vaikutukset riippuvat toimeenpanosta.

Taulukko 7 Saaristolain oletetut vaikutukset kansalliseen huoltovarmuuteen

Pykälä(t)	Oletettu vaikutus	Vaikutuksen merkitys
Yhteysalusliikenteen palvelut	Voi turvata saaristoliikenteen myös poikkeusoloissa	++
Yhteysalusliikenteen varautumisvelvoite	Voi turvata päivittäistavaroiden saatavuuden saaristossa	++
	Voi turvata lääkkeiden, ruoan, polttoaineiden ja pelastushenkilöstön perille pääsemisen myös poikkeusoloissa	++
Saariston palveluiden turvaaminen	Voi säilyttää tai edistää sote- ja turvallisuuspalveluiden saatavuutta saaristossa	0/+

3.8 Ristikkäisvaikutukset

Saaristolain arvioiduista vaikutuksista nousee esiin useita ristikkäisvaikutuksia, eli sellaisia yhteyksiä, joissa eri vaikutusalueet tukevat tai osittain heikentävät toisiaan. Väestö, liikenne ja palvelut ovat teemoja, joissa saaristolain osalta on tunnistettavissa eniten ristikkäisvaikutuksia.

Ensinnäkin väestön pysyvyys, liikenne, elinkeinot ja palvelut kytkeytyvät vahvasti toisiinsa. Toimiva yhteysalusliikenne ja riittävä kuntien ja hyvinvointialueiden palveluiden saatavuus tukevat pysyvää asumista saaristoalueilla ja hidastavat poismuuttoa. Samalla pysyvä väestö ylläpitää palvelukysyntää ja luo edellytyksiä yritystoiminnalle, mikä puolestaan vahvistaa alueen elinvoimaa. Näin muodostuu positiivinen kierre, jossa väestö, elinkeinot ja palvelut tukevat toisiaan.

Liikkumisen ja huoltovarmuuden osalta yhteysalusliikenteen varautumisvelvoite voi lisätä saaristoliikenteen luotettavuutta ja varmistaa välttämättömien tavaroiden ja palveluiden kulun myös poikkeusoloissa. Tämä tukee samalla paikallisia elinkeinoja, kuten matkailua ja maataloutta, sekä vahvistaa saariston turvallisuutta.

Ympäristön ja elinkeinojen välillä on sekä myönteisiä että mahdollisesti jännitteisiä vaikutuksia. Avustus saariston luonnon, maiseman tai kulttuuriperinnön hoitoon voi edistää luonnon monimuotoisuutta ja kulttuuriympäristön säilyttämistä, mutta välillisesti myös paikallista yrittäjyyttä

ja matkailua. Jos taloudellinen toiminta kuitenkin kasvaa liiallisesti, se voi heikentää saariston ympäristön tilaa.

Työpajoissa nousi esiin, että kausiasukkaiden aseman näkyväksi tekeminen voi toisaalta lisätä saariston houkuttelevuutta ja tukea palvelujen säilymistä, mutta samalla painottaa paikallisessa päätöksenteossa ja osallisuuden kehittämisessä fokusta vakituisista asukkaista kausiasukkaiden suuntaan. Tosin saaristolain perusteluissa tuodaan esille, että saariston pysyvän väestön tarpeet tulisi huomioida ensisijaisesti ja kausiasukkaiden toissijaisesti.

4. Yhteenveto

Saaristolain maaseutuvaikutusten arvioinnin perusteella uusi saaristolaki voi tukea saaristoalueiden elinvoimaisuutta monipuolisesti, vaikka vaikutusten suuruus riippuu pitkälti toimeenpanosta.

Saaristolailla oletetaan olevan myönteinen vaikutus saaristoalueiden väestöön. Kuntien ja hyvinvointialueiden palvelujen saatavuus voivat hidastaa väestörakenteen heikentymistä ja parantaa saariston asukkaiden elämänlaatua. Elinkeinotoiminnan kehityksen ja kausiasukkaiden huomioiminen puolestaan voivat tukea palveluiden säilymistä ja lisää saariston houkuttelevuutta pysyvänä asuinpaikkana. Lisäksi niillä saarilla, joille yhteysalusliikenne turvataan, saaristolailla oletetaan olevan myönteistä vaikutusta väestöön, koska niiden fyysinen saavutettavuus varmistetaan valtion rahoittaman yhteysalusliikenteen turvin.

Saaristolain vaikutukset demokratiaan ja osallisuuteen nähdään positiivisina. Saaristoasiain neuvottelukunta ja eduskunnalle annettava saariston tilanne- ja kehityskuva voivat vahvistaa saaristoasioiden näkyvyyttä ja päätöksenteon tietopohjaa. Lisäksi saariston elinvoiman kehityksen ja erityispiirteiden huomioiminen voivat lisätä osallistumismahdollisuuksia ja avoimuutta, kun taas avustus saariston luonnon, maiseman tai kulttuuriperinnön hoitoon voi tukea yhteisöllisyyttä ja kansalaistoimintaa.

Asumiseen, palveluihin ja liikkumiseen lain vaikutukset nähdään pääosin positiivisina. Yhteysalusliikenteen palveluiden varmistaminen ja varautumisvelvoite voivat vahvistaa saariston saavutettavuutta ja asumisen edellytyksiä. Kuntien ja hyvinvointialueiden palveluiden turvaamista koskevat pykälät voivat edistää peruspalvelujen säilymistä ja rohkaista uusien ratkaisujen, kuten liikkuvien tai digitaalisten palvelujen, kehittämistä, mutta vaikutusten laajuus riippuu kuntien ja hyvinvointialueiden päätöksistä.

Saaristolain oletetut vaikutukset luontoon ja ympäristöön ovat selvästi myönteisiä. Avustus saariston luonnon, maiseman tai kulttuuriperinnön hoitoon voi tukea luonnon ja kulttuuriympäristön säilymistä, perinnemaiseman hoitoa ja biodiversiteettiä sekä parantaa saariston viihtyisyyttä ja vetovoimaa. Myös yhteysalusliikenteen turvaaminen oletettavasti vähentää yksityisveneilyä ja siten liikenteen päästöjä.

Saaristolain nähdään vaikuttavan positiivisesti osaamiseen ja työllistymiseen. Yhteysalusliikenteen turvaaminen voi lisätä mahdollisuuksia osallistua koulutukseen ja tukea monipaikkaista työtä. Elinkeinotoiminnan tukeminen ja ympäristöhoitoavustukset voivat puolestaan lisätä paikallista yrittäjyyttä ja ylläpitää saaristolle ominaista osaamista.

Talouteen ja yrittäjyyteen saaristolain odotetaan vaikuttavan myönteisesti, koska se voi vahvistaa matkailun, hoiva-alan ja maatalouden toimintaedellytyksiä, erityisesti saariston yhteysalusliikenteen ja sen varautumisvelvoitteen sekä kuntien ja hyvinvointialueiden palveluiden kautta.

Huoltovarmuuden kannalta saaristolain vaikutusten oletetaan olevan positiivisia. Yhteysalusliikenteen varautumisvelvoite voi turvata kriittisten kuljetusten, kuten ruoan, lääkkeiden ja

polttoaineen, saannin kaikissa olosuhteissa. Kuntien ja hyvinvointialueiden palveluiden turvaaminen puolestaan voi vahvistaa saariston turvallisuutta ja kriisinkestävyyttä.

Saaristolain vaikutukset kytkeytyvät tiiviisti toisiinsa, mikä synnyttää ristikkäisvaikutuksia. Esimerkiksi toimiva yhteysalusliikenne sekä kuntien ja hyvinvointialueiden palveluiden saatavuus voivat tukea pysyvää asumista, mikä puolestaan vahvistaa paikallisia elinkeinoja ja ylläpitää palveluita.

Kokonaisuutena laki vahvistaa saariston elinvoimaa, mutta sen vaikutusten toteutuminen riippuu paikallisesta toimeenpanosta ja resurssien kohdentamisesta.

5. Keskustelu

Työpajakeskusteluissa sekä niitä edeltävissä Howspace-kommenteissa korostui näkemys siitä, että toimiva yhteysalusliikenne sekä saariston peruspalvelut ovat saariston elinehtoja. Vaikka saaristolaki kattaa peruspalvelut eli perusopetuksen, varhaiskasvatuksen, kirjastopalvelut ja sosiaali- ja terveydenhuollon, myös laajakaista ja puhelinyhteydet koettiin olennaisina saariston saavutettavuuden ja elinvoiman kannalta, vaikka niitä ei ole peruspalveluiksi määritettykään.

Työpajakeskusteluissa nousi esiin vahvasti myös yksityistielossien rahoituksen epävarmuus ja eriarvoinen kohtelu saariston yhteysalusliikenteeseen verrattuna. Lisäksi työpajoissa nousi esiin useasti saariston ja saaristoon johtavan tiestön kunto, mitkä vaikuttavat huomattavasti saariston saavutettavuuteen.

Yleisesti ottaen saaristolain maaseutuvaikutukset riippuvat lain toimeenpanosta ja sen yksityiskohdista. Saaristolaissa ei ole sanktiomekanismeja tai tiukasti määriteltyjä velvoitteita, vaan ne määritellään eri pykälää koskevien hallinnonalojen lainsäädännössä. Tämän vuoksi saaristolain toimeenpano lain hengen mukaan täytyy varmistaa poikkihallinnollisella toiminnalla sekä kuntien ja hyvinvointialueiden toiminnan tukemisella.

6. Lähteet

Lainsäädäntö

Laki saariston kehityksen edistämisestä 1981/494

Laki valtion palveluiden saatavuuden ja toimintojen sijoittamisen perusteista 798/2021

Maantielaki 503/2005

Yksityistielaki 560/2018

Muut lähteet

Auri, E., Tantarimäki, S. ja Saarela, L. (2023) *Arvio saaristolain päivittämistarpeesta*. 2023:14. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-600-9>.

”Avustus saariston ympäristöhoitoon” (2025). Saatavissa: <https://www.ely-keskus.fi/avustus-saariston-ymparistonhoitoon>.

Hirvonen, T. ym. (2025) *Kausiasutus saaristoissa hyvinvointialueilla : Kausiasukkaiden pelastus- ja terveyspalvelujen käyttö ja niistä aiheutuneet kustannukset*. 2025:22. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-563-7>.

Huoltovarmuuskeskus (2025) ”Huoltovarmuus Suomessa”. Saatavissa: <https://www.huoltovarmuuskeskus.fi/tietoa-huoltovarmuudesta/huoltovarmuus-suomessa>.

Husberg, A. ym. (2022) *Säädösehdotusten maaseutuvaikutusten arviointi : Maaseutuvaikutusten arviointiohje lainvalmistelijoille*. 2022:17. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-739-6>.

Maa- ja metsätalousministeriö (2021) *Tulevaisuuden yhteysalusliikenne : selvitys kehittämistarpeista*. 2021:16. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-176-9>.

Maa- ja metsätalousministeriö (2022) ”Maaseutuvaikutusten arvioinnin tarkistuslista”. Saatavissa: <https://mmm.fi/documents/1410837/1516647/MVA-tarkistuslista-saadostvalmisteluun.xlsx/3ec8b460-6e8d-837a-f31f-a56e9260e848?t=1756208513008>.

Maa- ja metsätalousministeriö (2024) *Saaristo kansallisena rikkautena. Saaristo- ja vesistöalueiden valtakunnallinen kehittämisohjelma 2024-2027*. 2024:27. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-749-5>.

Rannanpää, S. ym. (2023) *Suomen saaristoalueet tilastojen kertomana. Tilastokatsaus saaristoluokituksella*. 2023:25. Maa- ja metsätalousministeriö. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-752-5>.

Rannanpää, S. ym. (2024) *Saariston tietopaketti : Suomen saaristoalueiden tilannekuva 2024*. 2024:29. Maa- ja metsätalousministeriö. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-853-9>.

"Saaristoasiain neuvottelukunta" (2025) *Saaristopolitiikka*. Saatavissa: <https://www.saaristopolitiikka.fi/saaristopolitiikka/sank>.

"Saaristolain uudistaminen" (2025) *Saaristopolitiikka*. Saatavissa: <https://www.saaristopolitiikka.fi/saaristolaki>.

Sisäministeriö (2024) *Pelastustoimen palveluiden ja talouden tila 2023 : Sisäministeriön selvitys*. 2024:1. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-984-4>.

"Suomen saaristoalueet" (2022) *Saaristopolitiikka*. Saatavissa: <https://www.saaristopolitiikka.fi/saaristopolitiikka/saaristoalueet>.

Utriainen, M. ym. (2024) *Yhteysalusliikenteen reitit*. 2024:12. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-366-589-7>.

Ympäristöministeriö (2022) "Järjestöille ja ympäristönhoitoon myönnettävien harkinnanvaraisten valtionavustusten käyttösuunnitelma vuonna 2022 sekä suunnitelma vuosien 2021 ja 2020 käyttämättä jääneiden ja palautuneiden määrärahojen käytöstä VN/13008/2022". Saatavissa: <https://valtioneuvosto.fi/documents/1410903/33891761/jarjestoille-ja-ymparistonhoitoon-myonnettavat-harkinnanvaraiset-valtionavustukset-2022-kayttosuunnitelma.pdf/f7e5928f-d32a-171c-71ab-87eea827f827/jarjestoille-ja-ymparistonhoitoon-myonnettavat-harkinnanvaraiset-valtionavustukset-2022-kayttosuunnitelma.pdf?t=1651493602309>.

Ympäristöministeriö (2023) "Järjestöille ja ympäristönhoitoon myönnettävien harkinnanvaraisten valtionavustusten käyttösuunnitelma vuonna 2023 sekä suunnitelma vuosien 2021 ja 2022 käyttämättä jääneiden ja palautuneiden määrärahojen käytöstä". Saatavissa: https://valtioneuvosto.fi/documents/1410903/33891761/~+VN_13409_2023-YM-1+J%C3%A4rjest%C3%B6ille+ja+ymp%C3%A4rist%C3%B6nhoitoon+my%C3%B6nnett%C3%A4vien+harkinnanvaraisten_valtiona+4558305_2_1.pdf/1098a2bf-c745-f3b2-7ba5-184e83af0b30/~+VN_13409_2023-YM-1+J%C3%A4rjest%C3%B6ille+ja+ymp%C3%A4rist%C3%B6nhoitoon+my%C3%B6nnett%C3%A4vien+harkinnanvaraisten_valtiona+4558305_2_1.pdf?t=1683107773396.

Ympäristöministeriö (2024) "Järjestöille ja ympäristönhoitoon myönnettävien harkinnanvaraisten valtionavustusten käyttösuunnitelma vuonna 2024 sekä suunnitelma vuosien 2022 ja 2023 käyttämättä jääneiden ja palautuneiden määrärahojen käytöstä VN/15567/2024". Saatavissa: https://ym.fi/documents/1410903/33891761/VN_15567_2024-YM-1+J%C3%A4rjest%C3%B6ille+ja+ymp%C3%A4rist%C3%B6nhoitoon+my%C3%B6nnett%C3%A4vien+harkinnanvaraisten_valtiona+6765086_3_1.pdf/6790675d-9e93-1642-78f4-e2447ef60010/VN_15567_2024-YM-1+J%C3%A4rjest%C3%B6ille+ja+ymp%C3%A4rist%C3%B6nhoitoon+my%C3%B6nnett%C3%A4vien+harkinnanvaraisten_valtiona+6765086_3_1.pdf?t=1716793068101.

Ympäristöministeriö (2025a) "Alueidenkäytön lainsäädännön uudistus". Saatavissa: <https://ym.fi/alueidenkayton-lainsaadannon-uudistus>.

Ympäristöministeriö (2025b) "Järjestöille ja ympäristönhoitoon myönnettävien harkinnanvaraisten valtionavustusten käyttösuunnitelma vuonna 2025 sekä suunnitelma vuoden 2024 käyttämättä jääneiden määrärahojen käytöstä VN/12420/2025". Saatavissa: https://ym.fi/documents/1410903/40923439/VN_12420_2025-YM-1+J%C3%A4rjest%C3%B6ille+ja+ymp%C3%A4rist%C3%B6nhoitoon+my%C3%B6nnett%C3%A4vien+harkinnanvaraisten_valtiona+8422677_3_1.pdf/90233b95-cd55-51d1-c1b7-745116cf3c7f/VN_12420_2025-YM-

1+J%C3%A4rjest%C3%B6ille+ja+ymp%C3%A4rist%C3%B6nhoitoon+my%C3%B6nnett%C3%A4vien
+harkinnanvaraisten+valtiona+8422677_3_1.pdf?t=1745834911614.